

MÄTOSÄKERHET – SKRYMDENSITET I ÖDOMETERRING

I det här exemplet finns mätosäkerhetsberäkning för bestämning av skrymdensitet i ödometerring beskriven. För en detaljerad beräkning, se excel-fil under:

P: |Laboratorie|Geolab|Styrande dokument|Dokument|Mätosäkerhet|Mätosäkerhet-Skrymdensitet

Inledning

Bestämning av skrymdensitet utförs enligt standard SS-EN ISO 17892-2:2014. Skrymdensiteten vid ex. CRS- och DSS-försök bestäms på ett prov från en kolvborrhylsa som trycks in i en ödometerring med specifika mått.

En stor osäkerhet som inte innefattas av mätosäkerhetsberäkningen är att bestämning av skrymdensitet i ödometerring görs på en liten del av provet, detta rapporteras som avsteg från standard då volymen <math><50\text{ cm}^3</math>. Fyller inte provet ödometerringen radiellt rapporteras skrymdensiteten som osäker.

Utrustning

- Våg (Mettler, XS 2002 S, s/n: 1129032408), mätområde 0–2100 g. Största tillåtna last max 2100 g. Skaldelsvärde 0,01 g.
- Ödometerring, höjd 20 mm, diameter 50 mm.

Parametrar som påverkar mätosäkerheten

- Vägning (våg)
- Ödometerringens höjd och innerdiameter
- Ojämnhet på ändytan efter trimning med ställinjal

Förklaring till ingående parametrar

1. Vågen har en mätosäkerhet på $\pm 0,02$ g enligt det senaste kalibreringsbeviset. Mätosäkerheten är angiven som en utvidgad mätosäkerhet med täckningsfaktorn $k=2$. Antas en normalfördelning ger det standardosäkerheten:

$$u(x_1) = \frac{0,02\text{ g}}{2} = 0,01\text{ g}$$

Vågen har en avläsbarhet på 0,01 g ($\pm 0,005$ g) i det givna mätområdet 0–2100 g. Antas en rektangelfördelning ger det standardosäkerheten:

$$u(x_2) = \frac{0,005\text{ g}}{\sqrt{3}} = 0,0028868\text{ g}$$

2. Vid en intern kontroll av flertalet ödometringar som används vid CRS- och DSS-försök konstaterades det att höjden har en standardavvikelse på $\pm 0,02630$ mm ($\pm 0,002630$ cm) och innerdiametern en standardavvikelse på $\pm 0,01633$ mm ($\pm 0,001633$ cm). Antas en normalfördelning ger det standardosäkerheterna:

$$u(x_3) = 0,002630\text{ cm}$$

$$u(x_4) = 0,001633\text{ cm}$$

3. Ojämnheten på ändytorna efter trimning med ställinjal anses vara försumbar i sammanhanget och påverkar inte mätosäkerheten.

MÄTOSÄKERHET – SKRYMDENSITET I ÖDOMETERRING

Sambandet mellan in- och utstorheter

Beräkning av skrymdensiteten, ρ (g/cm³) görs enligt följande formel:

$$\rho = \frac{m}{V} = \frac{m}{\frac{\pi \cdot d^2 \cdot h}{4}} = \frac{4 \cdot m}{\pi \cdot d^2 \cdot h}$$

där

ρ : Provets beräknade skrymdensitet (g/cm³)

m : Provets massa (g)

V : Provets volym (cm³)

d : Provets diameter (cm)

h : Provets höjd (cm)

Med antagna värden för respektive parameter ger det formeln:

$$\rho = \frac{4 \cdot 64,63}{\pi \cdot 4,99^2 \cdot 2,005} = 1,648 \text{ g/cm}^3$$

Känslighetsfaktorer

Derivering av formeln ovan ger känslighetsfaktorerna som används för beräkning av den sammanlagda standardosäkerheten.

Känslighetsfaktorerna blir:

$$\frac{\partial}{\partial m} \rho = \frac{4}{\pi \cdot d^2 \cdot h} = \frac{4}{\pi \cdot 4,99^2 \cdot 2,005} = 0,025503$$

$$\frac{\partial}{\partial d} \rho = -\frac{8 \cdot m}{\pi \cdot d^3 \cdot h} = -\frac{8 \cdot 64,63}{\pi \cdot 4,99^3 \cdot 2,005} = -0,66063$$

$$\frac{\partial}{\partial h} \rho = -\frac{4 \cdot m}{\pi \cdot d^2 \cdot h^2} = -\frac{4 \cdot 64,63}{\pi \cdot 4,99^2 \cdot 2,005^2} = -0,82208$$

Sammanställning

Osäkerhetskälla	Storhet X_i	Skattning x_i	Standard- osäkerhet $u(x_i)$	Sannolikhets- fördelning	Känslighets- faktor c_i	Bidrag till mätosäkerheten $u_i(y) = c_i \cdot u(x_i)$
Våg:						
Mätosäkerhet (g)	m	64,63	0,01	Normal	0,0255032	0,00025503
Avläsbarhet (g)	m	64,63	0,0028868	Rektangulär	0,0255032	0,00007362
Ödometerring:						
Höjd (cm)	h	2,005	0,002630	Normal	-0,8220807	-0,00216207
Innerdiameter (cm)	d	4,99	0,001633	Normal	-0,6606299	-0,00107881

MÄTOSÄKERHET – SKRYMDENSITET I ÖDOMETERRING

Detta ger den sammanlagda standardosäkerheten:

$$u_c(y) = \sqrt{u_1^2(y) + u_2^2(y) + u_3^2(y) + \dots + u_n^2(y)} = 0,0024 \text{ g/cm}^3$$

Den utvidgade mätosäkerheten, med täckningsfaktorn $k = 2$, vilket för en normalfördelning svarar mot en täckningssannolikhet på ungefär 95 % blir:

$$U_{95}(y) = k_{95} \times u_c(y) = 2 \times 0,0024 \approx 0,005 \text{ g/cm}^3$$

Slutsats

Vid en skrymdensitet på $1,65 \text{ g/cm}^3$ uppskattas den utvidgade mätosäkerheten, U , vid konfidensnivån 95 %, till:

$\pm 0,005 \text{ g/cm}^3$ (ABS) eller $\pm 0,29 \%$ (RSD)